

UNITED NATIONS

Arab Studies
2023

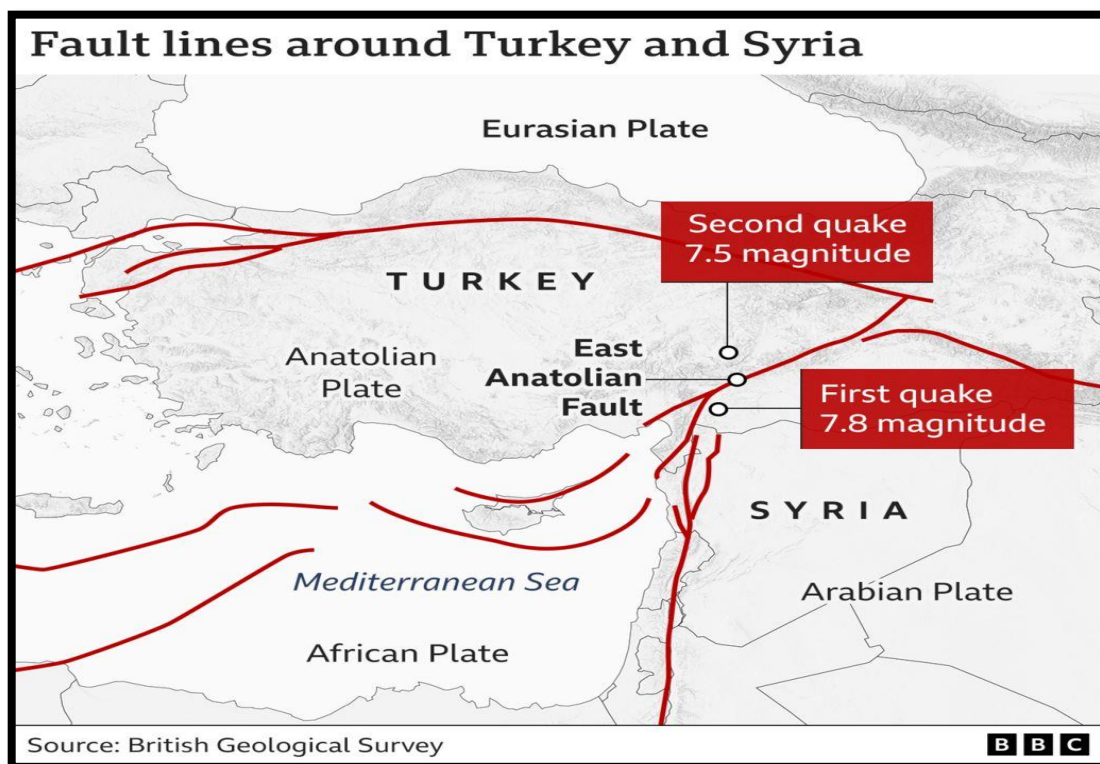
แผ่นดินไหวในตุรกีสะท้อนระบบมนุษยธรรมในซีเรีย

บุษชาติ พุ่มเพ็ง

บทนำ

ตุรกีต้องเผชิญกับเหตุการณ์มหาวิปโยคสาเหตุจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ขนาด 7.8 และขนาด 7.5 ริกเตอร์ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นช่วงเช้ามืดของวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2023 ทำให้หลายคนตื่นขึ้นมามีข่าวอันน่าตกใจในเช้าวันแรกของการทำงาน สื่อทุกสำนักต่างรายงานข่าวถึงเหตุแผ่นดินไหวรุนแรง 2 ครั้ง และอาฟเตอร์ช็อกอีกหลายระลอก โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดคาห์รามันมาราซ (Kahramanmaraş) และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ Hatay, Gaziantep, Adiyaman, Malatya, Adana, Diyarbakir, Kilis, Osmaniye, และ Sanliurfa นอกจากนี้ ผลจากแรงสั่นสะเทือนได้ทวีความรุนแรงลูกกลมข้ามพรมแดนไปถึงฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของซีเรีย ทำให้หลายจังหวัดในซีเรียต้องประสบกับโศกนาฏกรรมอันเลวร้ายในเวลาเดียวกัน

สาเหตุของแผ่นดินไหวรอบนี้เกิดจากการเบียดกันของแผ่นเปลือกโลกอนาโตเลีย (Anatolian Plate) ซึ่งเป็นศูนย์กลางแผ่นดินไหว โดยมีแผ่นเปลือกโลกยูโรเปียทางตอนเหนือเคลื่อนตัวเบียดเข้ามา ขณะที่ทางตะวันออกติดกับแผ่นเปลือกโลกอาระเบีย และทางใต้ติดกับแผ่นเปลือกโลกแอฟริกาทำให้เกิดแรงเบียดรอบด้านส่งผลต่อมายังแผ่นเปลือกโลกอนาโตเลียพร้อมกัน

ถัดมาไม่กี่ชั่วโมงหลังตุรกีเผชิญกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งรุนแรงที่สุดในรอบ 2,000 ปี ประธานาธิบดีตุรกีก็ต้องประกาศขอรับการสนับสนุนความช่วยเหลือจากนานาชาติ หวังให้นานาประเทศ ช่วยส่งทีมผู้เชี่ยวชาญและหน่วยบรรเทาสาธารณภัยเข้าพื้นที่เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ แผ่นดินไหวโดยเร็วที่สุด กระทั่งนานาประเทศต่างตอบรับและร่วมกันสนับสนุนความช่วยเหลือตุรกี ทุกช่องทาง ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ช่วยเหลือ เครื่องจักรหนัก เครื่องกลจำเป็น การบริการทางการแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการค้นหาพร้อมสุนัขที่ถูกฝึกมาอย่างดี สิ่งของอุปโภคบริโภค เต็นท์สนาม โรงนอนเคลื่อนที่ โรงพยาบาลสนาม ยา และเวชภัณฑ์ โดยขณะนี้ มีประเทศที่ตอบรับการช่วยเหลือรวม 99 ประเทศ ส่งทีมเข้าปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับหน่วยบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานภาคประชาสังคม ภายในประเทศ รวมทั้งองค์กรกาชาดสากล ทั้งนี้ทุกคนต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้รอดชีวิต ที่ยังคงค้างอยู่ใต้ซากปรักหักพัง ล่าสุดมีการคาดการณ์จากองค์การอนามัยโลกที่ประเมินจำนวนผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งนี้ว่า อาจมียอดสูงถึง 2.3 ล้านคน ในจำนวนนี้ 5 ล้านคน อยู่ในกลุ่มเปราะบาง

อย่างไรก็ดี แม้นานาชาติได้ระดมความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนท่ามกลางสถานการณ์อันเลวร้าย ทั้งการสันติสนธิเป็นระลอก ๆ และสภาพภูมิอากาศอันหนาวเหน็บแต่การช่วยเหลือยังคงดำเนินไป ไม่หยุดในจังหวัดคาร์รามันมาราซและจังหวัดใกล้เคียงของตุรกี ขณะที่พื้นที่ประสบภัยหลายจังหวัด ในซีเรียซึ่งได้รับผลกระทบจากเหตุแผ่นดินไหวระดับรุนแรงไม่ต่างกัน กลับถูกตัดขาดไม่ได้รับความช่วยเหลือ ใด ๆ แม้เวลาผ่านไปราวสัปดาห์เศษ ความช่วยเหลือจากองค์กรหรือสถาบันระหว่างประเทศยังไปไม่ถึง คงมีเพียงหน่วยบรรเทาสาธารณภัยและชาวบ้านในพื้นที่ช่วยกันขุดค้นหาผู้รอดชีวิตด้วยสองมือและ อุปกรณ์เครื่องจักรเท่าที่พอหาได้ ทำให้ชาวซีเรียเรียกร้องหาความชอบธรรมด้านมนุษยธรรมโดยมี ภาพสะท้อนเสียตีสี่เชิงสัญลักษณ์เพื่อให้เห็นว่าระบบโลกและองค์กรระหว่างประเทศอย่างองค์การ สหประชาชาติไม่ให้ความสำคัญในการสนับสนุนความช่วยเหลือและได้ทอดทิ้งพวกเขา

กรณีดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนตั้งประเด็นคำถามสำคัญว่า เหตุใดความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ในพื้นที่หลายจังหวัดทางตะวันตกเฉียงเหนือของซีเรียซึ่งได้รับผลกระทบรุนแรงไม่ต่างจากที่เกิดขึ้น ในตุรกีจึงเกิดความล่าช้า มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นผลกระทบจนเป็นเหตุทำให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ในซีเรียไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม

จากการประมวลข้อมูลรอบด้านทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาเชิงระบบที่ส่งผลทำให้ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วโดยแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors) แบ่งออกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

ก. สงครามกลางเมือง (Civil War)

สงครามกลางเมืองในซีเรียกินระยะเวลากว่า 11 ปี ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออำนาจการปกครอง เนื่องจากหลายพื้นที่เชิงภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เปลี่ยนไปจากเดิม ซีเรียในปัจจุบันไม่เหมือนซีเรีย ในอดีตเนื่องจากอำนาจอิปไตยและบูรณภาพเหนือดินแดนมีการแบ่งอำนาจโดยผลจากสงคราม กลางเมืองหลังการปฏิวัติภาคประชาชนในช่วงอาหรับสปริงปี 2011 เรื่อยมา ทำให้เกิดการปะทะประหาร กันระหว่างอำนาจรัฐและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลภายใต้ระบอบอัลอะซัด นอกจากนี้ ยังมีการโหมกระแส จากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเคิร์ดที่ต้องการแบ่งแยกการปกครองภายในประเทศด้วยเช่นกัน สถานะเช่นนี้ ส่งผลให้ซีเรียเกือบกลายเป็นประเทศที่ล้มเหลว (False State) หากรัฐบาลไม่สามารถบริหารจัดการและ รักษาความสงบเรียบร้อยได้ ขณะนั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่ามีการแทรกแซงจากต่างประเทศอย่างรัสเซียและ อิหร่าน เพราะไม่ต้องการให้พันธมิตรสำคัญอย่างซีเรียเปลี่ยนแปลงกลายเป็นประเทศที่ล้มเหลวเนื่องจาก ผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ในซีเรียคงค้ำอยู่ กรณีนี้เท่ากับประเทศที่มีผลประโยชน์ต้องเข้ารักษาผลประโยชน์ กลายเป็นช่องว่างให้เกิดการแทรกแซงจากประเทศที่ทรงอิทธิพลในภูมิภาคทั้งสหรัฐฯ รัสเซีย อิหร่าน ซาอุดีอาระเบียและตุรกี

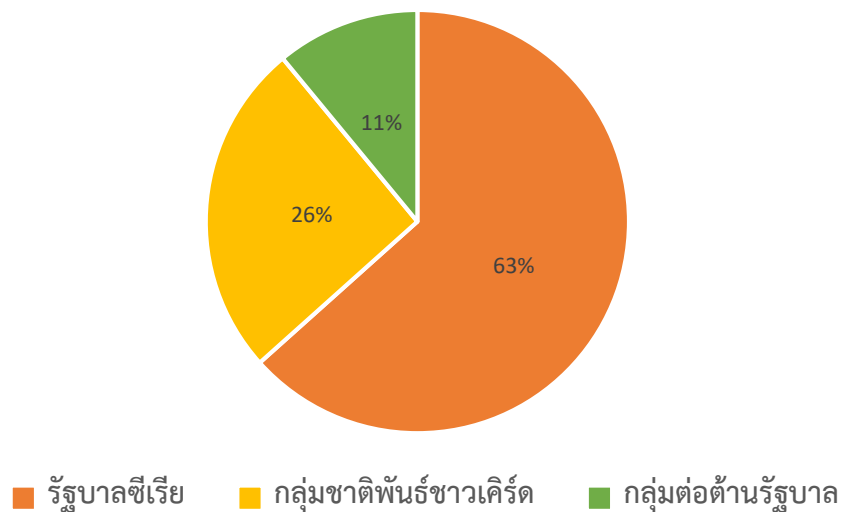
ความช่วยเหลือจากนานาชาติต้องชะงักและทำได้ยากมาก ผลพวงของสงครามกลางเมืองทำให้ซีเรียกลายเป็นพื้นที่ที่แบ่งแยกหรือแตกเป็น 3 กลุ่มหลัก แต่พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงอยู่ในพื้นที่ปกครองของกลุ่มติดอาวุธต่อต้านรัฐบาลที่ดูเหมือนว่าการช่วยเหลือที่เป็นไปได้ต้องใช้จุดผ่านแดนติดกับตุรกีเรียกว่า “อัลฮาวา” ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากตุรกีเช่นกัน

ก่อนหน้านี้เหตุแผ่นดินไหวมีการหยิบยกประเด็นนี้เสนอเป็นวาระพิจารณาในเวทีการประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ กระทั่งมีมติเห็นชอบให้นานาชาติสามารถดำเนินการส่งความช่วยเหลือผ่านช่องทางนี้ได้ในทุก ๆ 6 เดือน โดยยึดหลักการสำคัญเพื่อช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวซีเรียที่ได้รับผลกระทบจากสงครามกลางเมือง แม้ประเด็นนี้จะออกเป็นมติโดยชอบธรรม แต่หลายประเทศที่ส่งความช่วยเหลือภายใต้ธงของสหประชาชาติรู้สึกหวาดหวั่นตลอดเวลา เนื่องจากมีการข่มขู่จากทั้งรัสเซียและรัฐบาลซีเรีย เหตุเพราะรัฐบาลซีเรียมองว่าพื้นที่พรมแดนฝั่งซีเรียยังคงถือเป็นอธิปไตยของซีเรีย ทำให้ข้ออ้างเชิงมายาคติด้านความมั่นคงแห่งรัฐยังคงถูกนำมาใช้เสมอ หากมีการรุกราน ละเมิด หรือส่อพฤติกรรมใดที่ไม่ใช่การส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมให้แก่กลุ่มกบฏในพื้นที่โดยใช้จุดผ่านแดนดังกล่าว เท่ากับนานาชาติมีเจตนาแอบแฝงหรือแสดงความเป็นปรปักษ์ต่อซีเรียทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ข. การแบ่งแยกและปกครอง (Divide and Rule)

หากย้อนกลับไปก่อนหน้านี้ หลายคนคงจำได้ว่าพื้นที่ทางตอนเหนือของซีเรียได้รับความเสียหายและบอบช้ำในรูปแบบของสงครามตัวแทนที่เป็นขบวนการติดอาวุธกระจายฐานที่มั่นในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มขบวนการรัฐอิสลาม (Islamic Stat: IS) ที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในช่วงปี 2014 โดยมีฐานที่มั่นในดินแดนอิรักและพื้นที่บางส่วนของซีเรีย ยังไม่รวมกลุ่มติดอาวุธหลายกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านรัฐบาล แต่สุดท้ายไม่มีฝ่ายใดชนะแบบเบ็ดเสร็จมีเพียงการดำเนินการตามยุทธวิธีซึ่งต่างฝ่ายต่างถาโถมโจมตีรุกคืบแย่งชิงพื้นที่เพื่อยึดครองเปลี่ยนมือไปมาอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดประเทศต้องเข้าสู่โหมดการแบ่งผลประโยชน์และอำนาจการปกครองใหม่โดยสามารถขีดเส้นพื้นที่ปกครองออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. พื้นที่ภายใต้การปกครองของรัฐบาล 2. พื้นที่ภายใต้การยึดครองของกลุ่ม Syrian Democratic Forces ที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์นำโดยชาวเคิร์ด และ 3. พื้นที่ภายใต้การปกครองของกลุ่มต่อต้านรัฐบาล (National Coalition of Syrian Revolutionary and Opposition Forces)

สัดส่วนดินแดนในซีเรียหลังสงครามกลางเมือง

ความน่าสนใจอยู่ที่กลุ่มที่ 3 ที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนความวุ่นวายทางการเมืองในซีเรียนับตั้งแต่ปี 2011 เป็นต้นมา เพราะกระแสปฏิวัติภาคประชาชนหรือที่รู้จักในชื่ออาหรับสปริงเป็นตัวแปรขับเคลื่อนให้เกิดการลุกฮือในวงกว้างหลายประเทศในภูมิภาค ทั้งตูนิเซีย อียิปต์ ลิเบีย รวมทั้งซีเรีย กรณีนี้มวลชนถือเป็นผู้เล่นหลักหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกมิติโดยเฉพาะการเมืองที่ผูกขาดและสืบทอดอำนาจจากผู้นำคนเดิมมาอย่างยาวนาน

สำหรับประเด็นซีเรียหากวิเคราะห์ในเบื้องต้นก็พบว่า ในระยะแรกพลเมืองซีเรียต้องการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองโดยสันติ แต่การปราบปรามรุนแรงจากฝ่ายปกครองและอำนาจรัฐทำให้มวลชนเปลี่ยนจุดยืนและหันมาจับอาวุธเพื่อตอบโต้รัฐบาล เมื่อเหตุการณ์บานปลายจนนำไปสู่สงครามกลางเมือง ทำให้ซีเรียเกิดช่องโหว่เปิดทางให้ขบวนการติดอาวุธในพื้นที่รอยต่อพรมแดนอิรักที่มีรากเหง้าจากขบวนการรัฐอิสลาม รวมทั้งนักรบต่างชาติหลั่งไหลเข้าสนับสนุนช่วยเหลือนักรบชาวซีเรียที่เดิมเป็นพลเรือน ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ขบวนการอัลนุศเราะห์” และวิวัฒนาการเป็นสงครามตัวแทน (Proxy War) โดยการสนับสนุนจากตุรกีและประเทศกลุ่มอาหรับ ขณะที่ขบวนการติดอาวุธในพื้นที่การยึดครองของชาวเคิร์ดได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ส่วนกองทัพรัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ทำให้ดินแดนซีเรียกลายเป็นดินแดนแห่งสงครามที่มีการเติมเชื้อความขัดแย้งให้ลุกโชนต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุดจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุผลของความไม่ชัดเจนทางกายภาพและภูมิรัฐศาสตร์การแบ่งเขตพื้นที่ปกครองซึ่งเป็นไปตามกลุ่มที่ได้ยึดครองอยู่ขณะนี้ ทำให้การประสานงานเพื่อเข้าช่วยเหลือผู้ประสบเหตุแผ่นดินไหวในหลายจังหวัดทางตะวันตกเฉียงเหนือของซีเรียเกิดอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างมาก

สัญลักษณ์หน่วยระดับกองพลน้อยที่ยึดครองพื้นที่หลายจังหวัดทางเหนือของซีเรีย
(Syrian Islamic Liberation Front)

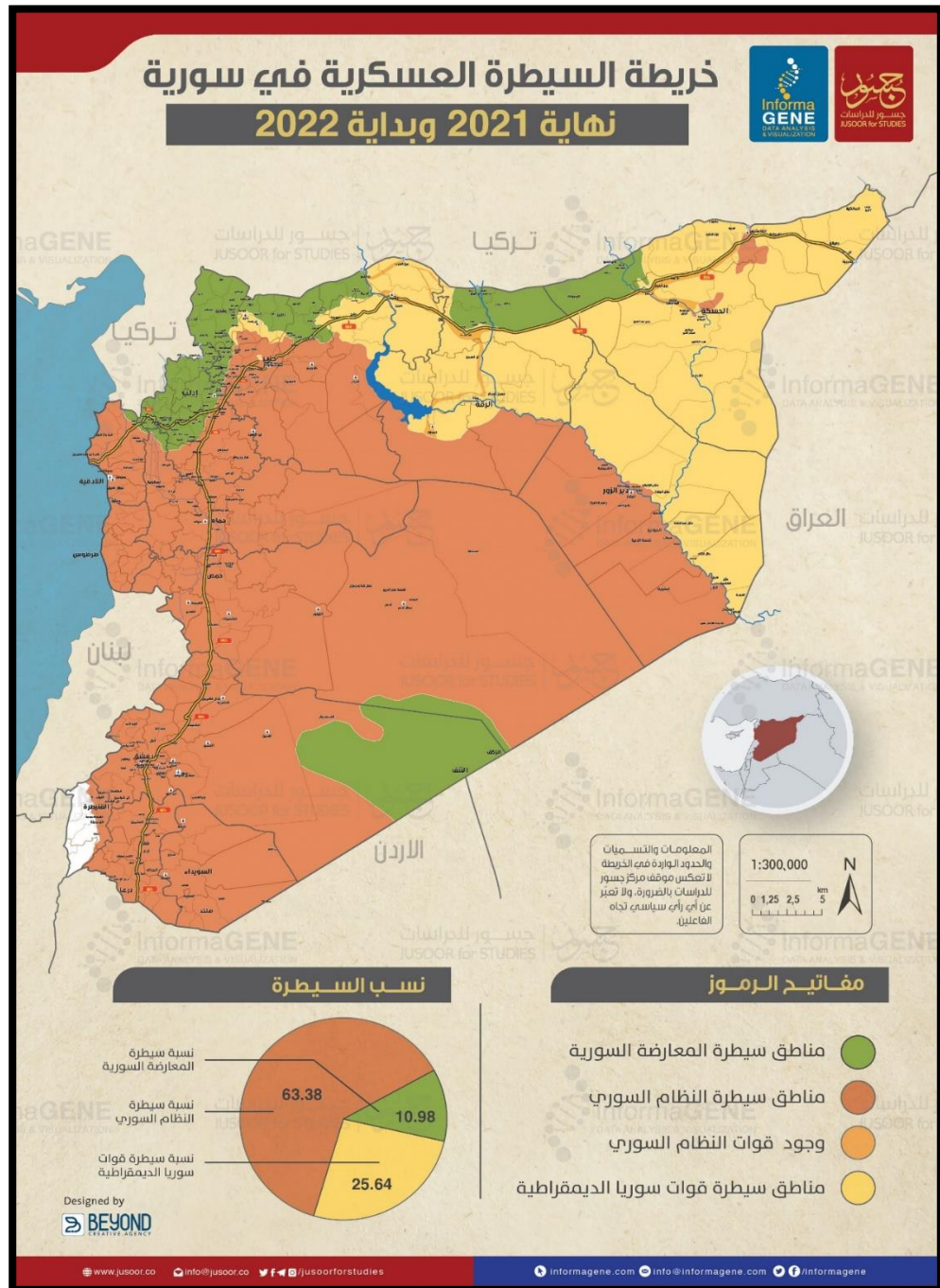
ค. เส้นทางจุดผ่านแดนเป็นอัมพาด

พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ประสบเหตุแผ่นดินไหวอยู่ในเขตปกครองของกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์อย่างกว้างขวาง มีหลายสื่อในภูมิภาคได้ออกบทวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ว่ารัฐบาลซีเรียไม่ยินยอมเปิดช่องผ่านแดนเพิ่มเติม เพื่อเปิดให้นานาชาติสามารถใช้เป็นเส้นทางเพื่อช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและประชาชนในพื้นที่ผ่านอธิปไตยของซีเรียโดยรัฐบาลซีเรียเรียกพื้นที่ภายใต้การยึดครองของขบวนการก่อการร้าย ในขณะที่สื่อฝ่ายรัฐบาลมองว่าปัญหาเกิดจากกลุ่มติดอาวุธในพื้นที่ ไม่ยินยอมให้รัฐบาลซีเรียส่งทีมหรือหน่วยงานบรรเทาสาธารณภัยเข้าพื้นที่แน่นอนเพราะไม่มั่นใจและกังวลว่าอาจแฝงยุทธวิธีทางทหารเพื่อเข้ามาวางยุทธศาสตร์และยึดพื้นที่คืนในอนาคตหรือไม่

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ระบบโลจิสติกส์ไม่เอื้อต่อการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในซีเรียอย่างทันท่วงที เนื่องจากขบวนการทุกสิ่งของการช่วยด้านมนุษยธรรมในซีเรียไม่สามารถผ่านช่องผ่านแดนอื่นได้ นอกจากช่องผ่านแดนที่ชื่อ อัลฮาวา (al-Hawa border crossing) เป็นจุดผ่านแดนติดพรมแดนตุรกีเท่านั้น ขณะที่ช่องผ่านแดนอื่น ๆ ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลซีเรีย ส่งผลให้กลายเป็นประเด็นการเมืองทับซ้อนปัญหาที่หนังกอยู่แล้วให้เกิดความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

หลายคนคงสงสัยว่าเหตุใดช่องผ่านแดนอัลฮาวา จึงเป็นเพียงเส้นทางเดียวที่หลงเหลืออยู่เพียงจุดเดียวที่ช่วยต่อลมหายใจชาวซีเรียในพื้นที่หลายจังหวัดรวมกว่า 4 ล้านคน ที่เผชิญวิบากกรรมจากวิกฤตสงครามกลางเมือง รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจและปัญหามนุษยธรรม รวมกับมหาภัยพิบัติแผ่นดินไหว

ครั้งนี้ทำให้ชาวซีเรียหลายล้านคนต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นและอพยพทั้งบ้านเรือนเพื่อลี้ภัยเข้าประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะตุรกีมีชาวซีเรียในพื้นที่ประสบภัยแผ่นดินไหวรอบนี้สูงถึง 1 ล้านคน

ประเด็นนี้หากมองในมิติการเมืองจะเห็นว่าจุดผ่านแดนอัลฮาวาดังกล่าวถือเป็น 1 ใน 4 จุด¹ ที่ได้รับการอนุญาตให้นานาชาติใช้เป็นช่องทางช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยธรรมผ่านมติเห็นชอบโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติตั้งแต่ปี 2014 และในปี 2020 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมีมติเห็นชอบให้คงจุดผ่านแดนไว้ 2 จุด คือ อัลฮาวามีพรมแดนติดกับตุรกี และอีก 1 จุดคือจุดผ่านแดนฮัสสลามที่อยู่ในอียิปต์ของซีเรีย ต่อมารัสเซียได้ยื่นคัดค้านให้ปิดพรมแดนฮัสสลามในซีเรียเพื่อกดดันกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ดังนั้น นับแต่ปี 2020 การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของนานาชาติที่สามารถเข้าไปช่วยเหลือชาวซีเรียคงเหลือเพียงช่องทางเดียว

ด้วยเหตุนี้ทำให้การช่วยเหลือจากนานาชาติไม่สามารถผ่านจุดผ่านแดนอื่นได้นอกจากจุดผ่านแดนอัลฮาวาทำให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในซีเรียเกิดความล่าช้าอย่างมาก นับตั้งแต่วันแรกที่เกิดเหตุแผ่นดินไหวผ่านไปหนึ่งสัปดาห์ยังไม่มี การส่งความช่วยเหลือผ่านจุดผ่านแดนดังกล่าวเนื่องจากเกิดเหตุขัดข้องเชิงระบบการจัดการที่ดีจึงทำให้มีผลกระทบทุกสิ่งของช่วยเหลือจากนานาชาติเข้าคิวรอจำนวนมาก

2. ปัจจัยภายนอก (External Factors) แบ่งออกได้ 2 ประเด็น

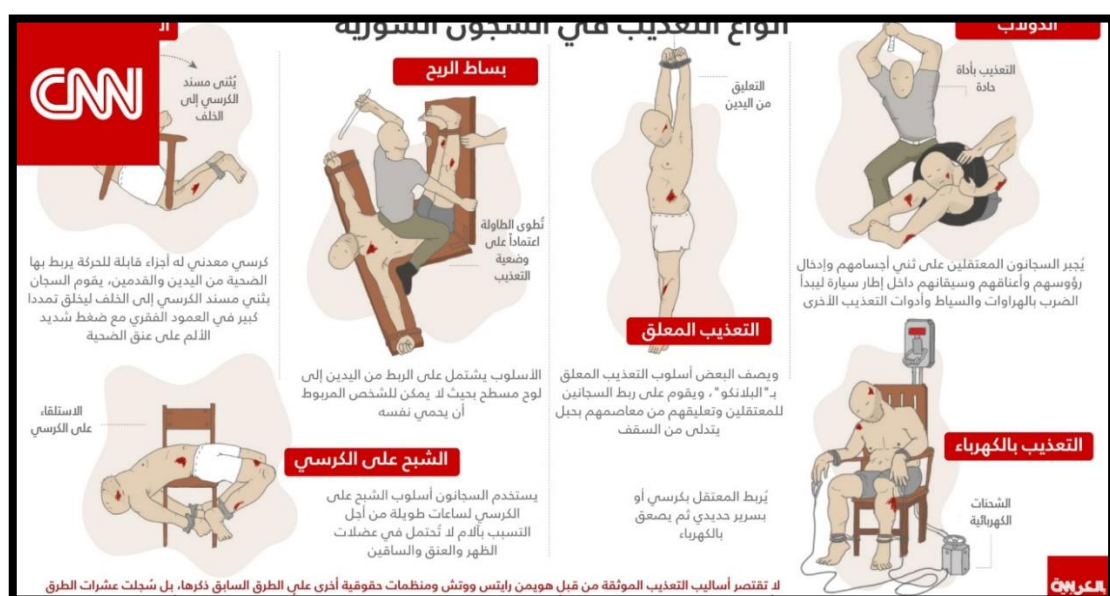
ก. การประกาศใช้รัฐบัญญัติคุ้มครองพลเรือนชาวซีเรีย (Caesar Syria Civilian Protection Act)²

¹ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวซีเรียที่อยู่ในสถานะผู้พลัดถิ่นและลี้ภัยสงครามกลางเมืองกว่า 11 ปี โดยมีค่ายลี้ภัยเรียงรายตามแนวพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน สงครามกลางเมืองได้สร้างผลกระทบรุนแรง โดยที่ผ่านมามีการใช้เส้นทางนำส่งความช่วยเหลือจากนานาชาติผ่านจุดผ่านแดนทั้งหมด 4 จุด ประกอบด้วย 1) จุดผ่านแดนอัลละรอปียะห์ติดพรมแดนอิรัก 2) จุดผ่านแดนอัลรุมซา ติดพรมแดนจอร์แดน 3) จุดผ่านแดนฮัสสลามในซีเรีย และ 4) จุดผ่านแดนอัลฮาวาติดพรมแดนตุรกี

² รัฐบัญญัติฉบับนี้อ้างถึงหลักการและเหตุผลตามรายงานที่องค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศนำเสนอ โดยได้รับข้อมูลของบุคคลที่ใช้นามแฝงว่า ซีร์ซ่า (Caesar) หรือ ไกเซอร์ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยหนึ่งของกองทัพรัฐบาลซีเรีย มีภารกิจถ่ายภาพประกอบรายงานตามคำวินิจฉัยของแพทย์ผู้ตรวจ เพื่อระบุสาเหตุการเสียชีวิตก่อนลงนาม และต่อมาได้แปรรูปและส่งภาพที่มีอยู่ให้ญาติที่ลี้ภัยอยู่นอกประเทศ ก่อนที่ในเวลาต่อมาได้หนีออกนอกประเทศเช่นกัน กระทั่งมีภาพจำนวน 55,000 ภาพ ของผู้เสียชีวิตจำนวน 11,000 ราย ถูกส่งไปยังหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจนนำไปสู่การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหน่วยงานความมั่นคงของสหรัฐฯ ผลยืนยันว่ามีการทรมานผู้ถูกคุมขังในซีเรียจนเสียชีวิตจริง และข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถนำมาเป็นหลักฐานสำคัญเพื่อลงโทษรัฐบาลซีเรียได้อย่างชอบธรรม ต่อมาในปี 2019 รัฐบาลสหรัฐฯ เสนอร่างรัฐบัญญัติฉบับนี้โดยผ่านการพิจารณาของสภาครองเกรสเพื่อให้ความเห็นชอบเนื่องจากมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่เพิ่มขึ้น ในที่สุดร่างรัฐบัญญัติฉบับนี้ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายผ่านการลงนามเห็นชอบของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ เมื่อปี 2020

หลายฝ่ายอาจเชื่อมโยงประเด็นการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในซีเรียมีความล่าช้าเนื่องจากติดปัญหาด้านเทคนิคหรือข้อขัดข้องทางกฎหมายที่มีผลผูกพันจากมาตรการคว่ำบาตรของสหรัฐต่อรัฐบาลซีเรีย โดยกฎหมายฉบับนี้ผ่านความเห็นชอบของสภาครองเกรสและลงนามโดยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2020

สำหรับสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชาวซีเรียจากการล่อลอบปราบของรัฐบาล การอุ้มหาย การลงโทษอย่างโหดร้ายกับมนุษยธรรมด้วยการทรมานและทารุณกรรม กล่าวคือสหรัฐฯ ใช้กลไกทางกฎหมายคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของซีเรียหวังตัดท่อน้ำเลี้ยงรัฐบาลซีเรียที่ส่งผ่านทุกช่องทางทั้งการเงิน การธนาคาร การค้า การบินพลเรือน รวมถึงองค์กร/หน่วยงาน แม้ในระดับบุคคลที่มีส่วนสนับสนุนด้านการเงินแก่รัฐบาลซีเรีย ตลอดจนตัดเส้นทางการเงินของพันธมิตรที่คอยสนับสนุนรัฐบาลซีเรียผ่านการทำธุรกรรมการเงิน ทำให้หลายปีที่ผ่านมารัฐบาลซีเรียได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างหนัก เพราะไม่สามารถดำเนินธุรกรรมการเงินและการแลกเปลี่ยนทางการค้ากับชาติพันธมิตรเหนียวแน่นอย่างอิหร่าน จีน และรัสเซียได้อย่างเสรีเหมือนที่ผ่านมา

ภาพวาดแสดงถึงรูปแบบและวิธีการทรมานในสถานกักกันผู้เห็นต่างทางการเมือง

อย่างไรก็ดีหากมองในเชิงผลกระทบต่อการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในพื้นที่ภัยพิบัติดังกล่าว ถือเป็นความชอบธรรมของรัฐบาลซีเรียที่ออกมาเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยกเลิกกฎหมายฉบับดังกล่าว เนื่องจากเกิดผลกระทบหลายด้าน โดยเฉพาะหน่วยงานหรือองค์กรป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากอิหร่านและรัสเซียที่ต้องการเดินทางเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย อีกทั้งข้อบัญญัติของกฎหมายยังสร้างปัญหาการระดมทุนจากชาวซีเรียนอกประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะจะได้รับผลกระทบจากกฎหมาย

ฉบับนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตามกลางสถานการณ์หน้าสิ่วหน้าขวานเช่นนี้หลายฝ่ายมองว่าชีวิตคนสำคัญกว่ามาก ไม่ควรมีกำแพงหรืออุปสรรคด้านกฎหมายใด ๆ มาขวางกั้น ขณะที่ประชาคมโลกต่างเรียกร้องให้สหรัฐฯ รวมถึงองค์การสหประชาชาติเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องต่าง ๆ หวังให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยสามารถเข้าภายในพื้นที่ตอนเหนือของซีเรียโดยเร็ว ภายหลังเหตุการณ์แผ่นดินไหวผ่านไป 4 วันจะเห็นได้ว่าทุกองค์การพหุในระบอบระหว่างประเทศต่างแสดงท่าทีตอบรับอย่างดี เห็นได้จากความเคลื่อนไหวจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ลงพื้นที่พิบัติภัย นำโดยรองเลขาธิการสหประชาชาติ³ ผู้แทนของสหรัฐฯ ผู้แทนของสหภาพยุโรป เป็นต้น

ข. กลไกระหว่างประเทศเผชิญภาวะหลังพินา (International Dilemma)

อำนาจการปกครองระบอบบาชาร์ อัลอัสซัดยังสร้างความกังวกริ่งเกรงกับหลายประเทศด้วยเหตุผลของการรับการสนับสนุนจากจีน รัสเซีย และอิหร่าน ทำให้ซีเรียยังคงมีอำนาจอิปไตยและบูรณภาพเหนือดินแดนโดยสมบูรณ์ ผิดกับกลุ่มการเมืองหรือขบวนการปลดแอกที่รัฐบาลซีเรียเรียกว่ากบฏ ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก ด้วยเหตุนี้ระบอบที่คงอยู่จึงคงมีความชอบธรรม ทุกประเทศภาคีสมาชิกองค์การสหประชาชาติต้องเคารพในอธิปไตยของซีเรียอย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างนี้เห็นได้จากความเคลื่อนไหว ตลอดสัปดาห์ที่ผ่านมาทั้งข้อมูลจากการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายองค์การ การประสานพูดคุยหารือกับผู้นำประเทศซีเรียเพื่อเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มเติม การเจรจาทางการทูตทั้ง

³ Martin Griffiths Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator

ทางตรงและทางอ้อม โดยทุกความพยายามเกิดขึ้นตลอดเวลาเพื่อเร่งส่งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยชาวซีเรียในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยเร็ว

ขณะที่ระบบองค์กรระหว่างประเทศจะเป็นความหวังสุดท้ายภายใต้บทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติซึ่งได้เรียกประชุมฉุกเฉินโดยเป็นการประชุมลับซึ่งใช้เวลาหลายชั่วโมงเพื่อพิจารณาประเด็นสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการจัดการระบบโลจิสติกส์จัดส่งสิ่งของจำเป็นผ่านพรมแดนที่อยู่ในอียิปต์ของซีเรีย แต่บทสรุปสุดท้ายกลายเป็นเพียงมายาคติและลงเอยด้วยการปิดประชุมโดยไม่มีการลงมติแต่อย่างใด

กรณีนี้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศที่ล่าช้าไม่ตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วทั้งที่ แต่หากมองด้วยมุมมองที่เป็นกลางอาจกล่าวได้ว่า คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมีกลไกที่ไม่มีทางเลือกมากนัก เพราะแนวทางและธรรมเนียมปฏิบัติมักผูกติดอยู่ภายใต้บทบาทและท่าทีของสมาชิกถาวรที่มีผู้เล่นทั้งจีนและรัสเซียซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญ แต่การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมไม่มีเหตุผลใดที่จะละเลยหรือปล่อยวางแบบไม่รู้ร้อนรู้หนาวได้ ด้วยเหตุนี้แรงกดดันจึงพุ่งเป้าไปยังรัฐบาลซีเรียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนในที่สุดมีการยืนยันอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลซีเรียว่าจะเปิดจุดผ่านแดนเพิ่มอีก 2 จุด โดยมีกำหนดระยะเวลา 3 เดือนเพื่อใช้เป็นช่องทางผ่านของนานาชาติโดยสามารถนำรถบรรทุกและคาราวานสิ่งของเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว

Credit: Anadolu Agency via Getty Images

บทสรุป

หลังเกิดเหตุแผ่นดินไหวรุนแรงในแถบตะวันออกเฉียงใต้ของตุรกีที่สร้างความสูญเสียในหลายเมือง และแรงสั่นสะเทือนทำลายล้างรุนแรงข้ามพรมแดนไปถึงฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของซีเรีย ในหลายจังหวัดนั้น ผลพวงดังกล่าวทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน หลายครอบครัวจบชีวิตภายใต้ซากปรักหักพัง ถนนหนทางถูกทำลาย ตึกรามบ้านช่องหลายราบเป็นหน้ากลอง ซ้ำร้ายชาวเมืองในพื้นที่ประสบภัยต้องอยู่ด้วยความหวาดผวากับแรงสั่นสะเทือนที่ตามมาอีกหลายระลอกแบบนาทีต่อนาที ความตื่นตระหนกและความหวาดกลัวแผ่ซ่านไปทั่วประเทศ ความโกลาหลที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภัยพิบัติสร้างผลกระทบทางด้านจิตใจขยายวงกว้างไปทั่วประเทศ จนผู้นำตุรกีออกแถลงการณ์เรียกร้องการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากนานาชาติโดยเร่งด่วน

แม้ว่าการช่วยเหลือจากนานาชาติจะถาโถมเข้ามาไม่ขาดสาย ขณะที่การให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ อุปกรณ์ และของใช้จำเป็นรวมถึงการสนับสนุนกำลังคนจากหน่วยงานกาชาดสากล รวมทั้งหน่วยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยพร้อมทีมแพทย์และผู้เชี่ยวชาญการค้นหาผู้รอดชีวิตจากนานาชาติจะระดมสรรพกำลังอย่างเต็มที่แข่งกับเวลาที่ตาม

อย่างไรก็ดี การเข้าไปยังพื้นที่ภัยพิบัติโดยเฉพาะในพรมแดนซีเรียเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบอันเกิดจากทั้งปัจจัยภายใน อาทิ สงครามกลางเมือง การแบ่งแยกดินแดนเพื่อปกครอง จุดผ่านแดนไม่เพียงพอ และปัจจัยภายนอกเกิดจากการคว่ำบาตรของสหรัฐฯ และองค์กรระหว่างประเทศที่อยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก จนในที่สุดความช่วยเหลือจากนานาชาติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ แม้เวลาจะผ่านไปราวสัปดาห์เศษหลังเหตุการณ์มหาวิปโยคแผ่นดินไหวดังกล่าวก็ตาม ชาวซีเรียผู้ประสบภัยในพื้นที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรหรือสถาบันระหว่างประเทศแต่อย่างใด ซึ่งในความเป็นจริงการคำนึงถึงชีวิตและหลักมนุษยธรรมไม่ควรมีกำแพงใดมาขวางกั้น เพื่อให้การช่วยเหลือเดินทางและดำเนินไปตามที่ควรจะเป็น คงมีเพียงหน่วยบรรเทาสาธารณภัยและชาวบ้านในพื้นที่ช่วยกันขุดค้นหาผู้รอดชีวิตด้วยสองมือและอุปกรณ์เครื่องจักรเท่าที่พอหาได้เท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ สปอตไลต์จึงฉายไปที่องค์กรระหว่างประเทศอย่างองค์การสหประชาชาติที่ต้องเร่งหาแนวทางเพื่อปลดล็อกเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมโดยเร็ว ท้ายที่สุดนี้ความสิ้นหวังเจอความโศกเศร้ายังคงปกคลุมพื้นที่ภัยพิบัติในซีเรียต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เสียงเรียกร้องการช่วยเหลือยังคงดังกึกก้อง “ประชาคมโลกทอดทิ้งเรา องค์กรสหประชาชาติไม่เหลียวแลเราแล้ว”

บรรณานุกรม

- <https://www.vetogate.com/4810193>
- <https://www.alaraby.co.uk/%D9%85%D8%A7-%D9%87%D9%88-%22%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86-%D9%82%D9%8A%D8%B5%D8%B1%22%D8%9F>
- <https://www.alarabiya.net/arab-and-world/syria/2023/02/09/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%82%D9%88%D8%A8%D8%A7%D8%AA-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%84%D8%B2%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A7%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A7>
- <https://www.bbc.com/arabic/middleeast-64611904>
- <https://www.aljazeera.net/news/2023/2/13/%D8%AA%D8%AD%D8%B1%D9%83-%D8%AF%D9%88%D9%84%D9%8A-A>
- <https://al-ain.com/article/syria-sanctions-american-aid-earthquake>
- <https://www.dw.com/ar/%D9%84%D9%85-%D9%8A%D9%81%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%84%D8%B2%D8%A7%D9%84-%D8%A8%D9%8A%D9%86%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B2%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A-%D9%8A%D8%B9%D8%B1%D9%82%D9%84-%D8%BA%D9%88%D8%AB-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%B7%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%86%D9%83%D9%88%D8%A8%D8%A9/a-64635052>
- <https://studies.aljazeera.net/ar/article/5530>
- <https://www.athrpress.com/%D8%AA%D8%AC%D9%85%D9%8A%D8%AF-%D8%AC%D8%B2%D8%A6%D9%8A-%D9%84%D9%80-%D9%82%D9%8A%D8%B5%D8%B1>